Rafał ŚLIWIŃSKI
Katedra Handlu Międzynarodowego
Akademia Ekonomiczna w Poznaniu

POLITYKA WSPIERANIA INTERNACJONALIZACJI MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W NIEMCZECH

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) mają bardzo pozytywny wpływ na gospodarkę, jednak jednocześnie ich rozwój jest utrudniony przez niedoskonałości rynku i niedoskonałości państwa[1]. W konsekwencji rządy różnych państw starają się skompensować utrudnienia rozwojowe tego sektora i zwiększyć jego korzystny wpływ na gospodarkę poprzez stworzenie odpowiedniego systemu wsparcia MŚP.

Niniejsze opracowanie przedstawia politykę wsparcia internacjonalizacji MŚP na poziomie kraju członkowskiego UE – na przykładzie Niemiec i na poziomie regionalnym – na przykładzie Bawarii. Przykład Niemiec jest właściwy z kilku powodów. Po pierwsze kraj ten jest drugi na liście największych eksporterów świata, a przyczyniają się do tego w znacznym stopniu wysoce zinternacjonalizowane MŚP[2]. Po drugie Niemcy są najważniejszym partnerem handlowym Polski i z tego względu programy wspierania internacjonalizacji MŚP mają bezpośredni wpływ na warunki konkurencji z polskimi MŚP na polskim rynku oraz na innych rynkach międzynarodowych. Po trzecie, m.in. dzięki wysokiej innowacyjności i umiędzynarodowieniu niemiecki sektor MŚP należy

---

[1] Szerzej patrz: R. Śliwiński, *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w polityce rozwoju gospodarczego Polski*, w: *Internacjonalizacja i globalizacja gospodarki polskiej – materiały konferencyjne*, pod red. J. Rymarczyka, T. Szeląga, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2001; tenże, *Niedoskonałości rynku i ich wpływ na małe i średnie przedsiębiorstwa*, w: *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa i gospodarki*, pod red. J. Rymarczyka, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2003.

[2] Szerzej patrz: H. Simon, *Tajemniczy nieznani mistrzowie. Studia przypadków*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.

do najsilniejszych na świecie, na co niewątpliwie miała wpływ odpowiednia polityka rządu. W związku z powyższym z punktu widzenia polskiej polityki wsparcia internacjonalizacji tego sektora interesujące może być przeanalizowanie systemu wspierania niemieckich przedsiębiorstw. Bawaria z kolei należy do zamożniejszych regionów w Niemczech, w związku z czym polityka wsparcia internacjonalizacji na poziomie regionalnym należy tam do najbardziej rozwiniętych i może stanowić dobry przykład, jak władze regionalne mogą wspierać MŚP.

Polityka wsparcia internacjonalizacji rozumiana jest tutaj jako polityka wspierania inwestycji, innowacji, eksportu i inwestycji zagranicznych oraz zwiększenia dostępu do szeroko rozumianej informacji gospodarczej, związanej z umiędzynarodawianiem działalności przedsiębiorstw. Kolejno zostaną omówione: wsparcie inwestycji, wsparcie dostępu do informacji gospodarczej wraz ze wsparciem eksportu i inwestycji zagranicznych oraz wsparcie innowacji. Przy czym najpierw będzie omawiane wsparcie na poziomie federalnym, a następnie regionalnym.

Wsparcie inwestycji

Niemiecki sektor MŚP tworzy 70% miejsc pracy i 80% miejsc kształcenia zawodowego, wytwarzając jednocześnie 45% PKB Niemiec[3]. Niemcy określają ten sektor jako siłę napędową wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Generalnie można stwierdzić, iż obecnie niemiecka polityka wobec sektora MŚP koncentruje się na: sprawdzeniu i ulepszeniu warunków ramowych sektora, zmniejszeniu biurokracji, wprowadzeniu do systemu kształcenia elementów promujących przedsiębiorczość, zabezpieczeniu finansowania MŚP w warunkach zmian na narodowym i międzynarodowych rynkach finansowych, jak również wsparciu zdolności innowacyjnych i koniecznym, zdaniem niemieckiego rządu, zwiększeniu internacjonalizacji MŚP. Wychodząc więc naprzeciw globalizacji, potrzebom MŚP i gospodarki niemieckiej w zakresie zwiększenia internacjonalizacji, rząd federalny Niemiec wspiera ten aspekt szerokim spektrum środków.

Działania na poziomie federalnym koncentrują się w szczególności: na polepszeniu możliwości finansowania inwestycji przez obniżenie podatków i ułatwienie dostępu do tanich kredytów, następnie na zmniejszeniu ryzyka w transakcjach międzynarodowych poprzez wydajny system ubezpieczeń kredytów eksportowych, system zwiększania dostępu MŚP do rynków międzynarodowych

[3] G. Hammers-Strizek, *Der Mittelstand als Innovationsmotor für attraktive Innenstädte*, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Berlin 2002.

m.in. przez wsparcie przedstawicielstw handlowych działających przy niemieckich placówkach dyplomatycznych, przez izby handlu zagranicznego oraz Federalny Punkt Informacji Handlu Zagranicznego[4]. Jednocześnie rząd niemiecki prowadzi aktywną politykę proinnowacyjną, której efekty mają znacząco przyczynić się do zwiększenia internacjonalizacji niemieckich MŚP.

W odniesieniu do niemieckiej reformy podatkowej, zaplanowanej na lata 2000-2005, można powiedzieć, że niemieckie MŚP zapłacą co roku o € 16,7 mld mniej w porównaniu z 1998 r.[5] W ten sposób rząd niemiecki chce zwiększyć kapitał własny MŚP, umożliwiając im bardziej dynamiczny rozwój. W roku 2002 rząd niemiecki zgromadził € 5,2 mld na niskooprocentowane kredyty dla MŚP, a dwa instytuty wspierające finansowanie kredytem działalności MŚP – Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) i Deutsche Ausgleisbank (DtA) – oferują dodatkowo € 9 mld. Rząd niemiecki będzie chciał też obniżyć tradycyjnie wysoki udział kapitału obcego w finansowaniu działalności MŚP na korzyść kapitału własnego[6].

Obecnie niemieckie MŚP mają do dyspozycji następujące programy wsparcia dostępu do kapitału:

- odpisy podatkowe z tytułu inwestycji od 15 do 25% w zależności od rodzaju inwestycji, statusu przedsiębiorstwa (przedsiębiorstwo nowo utworzone, istniejące), miejsca inwestycji,
- przyspieszoną amortyzację dla inwestycji nie większych niż € 154 tys. oraz nie większych niż € 308 tys. dla nowo utworzonych przedsiębiorstw,
- ERP – Regionalförderprogramm, wspierający inwestycje MŚP długoterminowymi, niskooprocentowanymi pożyczkami, finansujące połowę kosztów inwestycji,
- dotacje inwestycyjne, wynoszące do 27% kosztów inwestycji,
- KfW – Mittelstandsprogramm, oferujący długoterminowe, niskooprocentowane kredyty dla MŚP, pokrywające do 75% inwestycji w maksymalnej kwocie € 5 mln,

---

[4] Bundesstelle für Außenhandelsinformation.

[5] Bericht des Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, „Politik für den Mittelstand", März 2002, Nr. 504; Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie – Referat Öffentlichkeitsarbeit, s. 4.

[6] Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie – Referat Öffentlichkeitsarbeit, s. 5. Szerzej na temat wyższości kapitału własnego nad kapitałem obcym patrz: R. Śliwiński, *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie oraz programy i inicjatywy nakierowane na zwiększenie dostępu przedsiębiorstw sektora MŚP do finansowego kapitału obcego*, w: *Strategie przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych: implikacje dla Polski*, pod red. E. Najlepszego, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2002.

- KfW – Mittelstandsprogramm-Liquiditätshilfe, umożliwiający zaciągnięcie niskooprocentowanego kredytu w wysokości 30% ostatniej sumy bilansowej, do maksymalnej wysokości € 5 mln,
- ERP – Umweltprogramm, ERP – Energiesparprogramm i KfW – Umweltprogramm, oferujące długoterminowe, niskooprocentowane pożyczki na inwestycje związane z redukcją zanieczyszczeń, hałasu, szeroko rozumianą ochroną środowiska oraz z inwestycjami, umożliwiającymi większe oszczędności energii i jej bardziej racjonalne wykorzystanie; maksymalna wysokość kredytu to € 5 mln, który może pokrywać do 75% kosztów inwestycyjnych,
- ERP – Beteiligungsprogramm, ułatwiający MŚP dojście do kapitału wysokiego ryzyka, który może wnieść do przedsiębiorstwa (w zamian za udziały) maksymalnie do 85% kapitału, nie przekraczając kwoty € 500 tys., a w nowych landach (b. NRD) € 1 mln.

Ponadto oferowane są poręczenia kredytowe, łagodzące w znacznym stopniu problem niewystarczających zabezpieczeń kredytu[7].

Pomoc na poziomie regionalnym jest niezależna od pomocy rządu federalnego, a zatem MŚP mogą korzystać jednocześnie z pomocy na poziomie federalnym i na poziomie regionalnym. W zakresie wspierania dostępu do kapitału władze Bawarii dysponują następującymi programami wsparcia:

- Bayerische Mittelstandskreditprogramm, oferujący szczególnie niskooprocentowane kredyty od kwoty € 31 250, finansując maksymalnie do 40% wartości inwestycji; pożyczek udziela LfA Förderbank Bayern, który jednocześnie kooperuje z KfW, umożliwiając łączenie programów federalnych i regionalnych w zakresie finansowania inwestycji; maksymalna kwota kredytu wynosi € 1,1 mln,
- gospodarczo ważne dla regionu inwestycje są wspierane dotacjami oraz dopłatami do kredytów – wysokość dotacji lub dofinansowania wynosi w zależności od wpływu inwestycji na tworzenie nowych miejsc pracy od 7,5 do 28%,
- Bayerische Beteiligungsgesellschaft mbH oferuje kapitał wysokiego ryzyka, dofinansowując MŚP w kwotach od € 0,25 do 1 mln.

Ponadto władze Bawarii oferują gwarancje i poręczenia kredytowe. Pozostałe regiony w Niemczech mają podobny zakres finansowania, a wysokość środków wsparcia MŚP zależy bezpośrednio od wielkości budżetu danego regionu (landu).

---

[7] *Mit Erfolg am Markt. Wirtschaftliche Förderung. Hilfen für Investitionen und Innovationen*, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Berlin 2002

Wsparcie eksportu, inwestycji zagranicznych i dostępu do informacji gospodarczej

Ministerstwo Gospodarki i Technologii Republiki Federalnej Niemiec podjęło szereg działań i inicjatyw, mających na celu ułatwienie MŚP wejścia na rynki światowe. Instrumentarium wsparcia obejmuje usługi Federalnego Punktu Informacji Handlu Zagranicznego (Bundesstelle für Außenhandelsinformation – bfai)[8], do których należą: wspieranie doradztwa, finansowe zabezpieczenie eksportu poprzez udzielanie gwarancji eksportowych, gwarancji rządowych dla niemieckich zagranicznych inwestycji bezpośrednich, jak również wspieranie udziału w targach zagranicznych, aż do organizacji imprez informacyjnych i aranżacji spotkań biznesowych. Dużą liczbą informacji o rynkach międzynarodowych eksperci bfai torują niemieckim przedsiębiorstwom drogę do zwiększania sprzedaży za granicą. W ofercie można znaleźć ponad 100 tys. adresów kontaktowych, danych gospodarczych, informacji dotyczących projektów, przetargów, prawa i kwestii celnych, po praktyczne wskazówki i analizy rynkowe. Bfai wydaje ponad 1000 nowych publikacji rocznie; zaliczają się do nich broszury z serii „Trendy gospodarcze" z aktualnymi prognozami dla poszczególnych krajów albo seria „Rynek w skrócie" z analizami branżowymi. Czasopisma „bfai-info" informują o szansach gospodarczych w poszczególnych regionach, a także o zapotrzebowaniu zagranicznych przedsiębiorstw z całego świata, projektach, międzynarodowych przetargach, jak również zawierają odpowiedzi na pytania prawne czy dotyczące kwestii celnych. Codziennie wysyłane są pocztą lub e-mailem m.in. najnowsze informacje rynkowe i wskazówki dotyczące przetargów w wybranych branżach i regionach docelowych. Bardziej indywidualne informacje udzielane są natomiast przez ekspertów, pracujących w centrum informacyjnym w Kolonii – w celu nawiązania bezpośredniego kontaktu wystarczy telefon lub e-mail. Oprócz tego całą ofertę bfai można znaleźć na stronach internetowych tej organizacji[9], a także na CD-ROM-ie. Zdobywanie przez tę instytucję informacji wspomagane jest przez sieć 45 obserwatorów rynkowych oraz korespondentów bfai, którzy przebywają w danym kraju przynajmniej sześć do ośmiu lat i dysponują doskonałą wiedzą fachową oraz znajomością miejscowych rynków.

Oprócz bfai pomocy w zdobywaniu rynków zagranicznych udzielają także izby handlu zagranicznego oraz delegatury i biura reprezentacyjne gospodarki niemieckiej[10], uznane przez Niemiecką Radę Przemysłu i Handlu (Deutscher

---

[8] *Außenwirtschaftsförderung derBundesregierung*, Wyd. Auswärtiges Amt, Berlin 2000, s. 7.

[9] www.bfai.com.

[10] *Außenwirtschaftsförderung derBundesregierung*, s. 6.

Industrie- und Handelstag – DIHT) i finansowo wspierane przez Ministerstwo Gospodarki i Technologii. Izby są dobrowolnymi zrzeszeniami przedsiębiorstw niemieckich i przedsiębiorstw z krajów partnerskich. Wspierają one obrót gospodarczy w obydwu kierunkach i działają na korzyść obydwu krajów, przejmują także ważne zadania wspierania internacjonalizacji w publicznym interesie. Na całym świecie instytucje te mają 40 tys. członków, z tego 2/3 za granicą i 1/3 w Niemczech. Dotychczas tego typu izby, delegatury i biura (te ostatnie jako etapy wstępne późniejszych izb) powstały w ponad 70 krajach. Oferują one firmom szeroką paletę usług, począwszy od doradztwa rynkowego, poprzez pomoc przy zakładaniu firmy za granicą, a skończywszy na udzielaniu odpowiedzi na różnego rodzaju pytania prawne.

Ponadto niemieckie MŚP są wspierane także przez niemieckie przedstawicielstwa zagraniczne. Ambasady i konsulaty udostępniają potrzebne adresy kontaktowe rządów i innych państwowych instytucji oraz wspierają przedsiębiorstwa, np. w uzyskiwaniu zamówień publicznych na rynkach zagranicznych.

W lutym 2001 r. został stworzony internetowy portal handlu zagranicznego iXPOS, poszerzając instrumentarium o nowoczesny i bardzo wygodny środek wspierania internacjonalizacji[11]. Można w nim znaleźć kompleksowe informacje na temat rządowego wspierania handlu zagranicznego MŚP czy targów międzynarodowych, informacje gospodarcze o rynkach zagranicznych czy informacje na inne pokrewne tematy związane z ułatwieniem MŚP ich internacjonalizacji. Jednocześnie istnieje program, wspierający imprezy informacyjne i szkoleniowe (Förderung von Informations und Schulungsveranstaltungen), umożliwiający dofinansowanie w wysokości od € 340 (za co najmniej 6-godzinne szkolenie lub spotkanie informacyjne) do € 1350 (za czterodniowe spotkanie informacyjne lub szkolenie).

Dla politycznego wsparcia projektów handlu zagranicznego powstało w Ministerstwie Gospodarki i Technologii nowe stanowisko, do którego przedsiębiorstwa mogą zgłaszać potrzebę wsparcia politycznego obecnych lub przyszłych projektów przez rząd niemiecki. Oferta ta odnosi się nie tylko do dużych przedsiębiorstw, lecz także do małych i średnich, tradycyjnie silnie zorientowanych na eksport. Pierwszy okres po uruchomieniu stanowiska wykazał znaczne zainteresowanie MŚP tego typu inicjatywą.

Ponadto rząd niemiecki wspiera zdobywanie nowych, trudnych rynków przez MŚP gwarancjami eksportowymi. Wspiera tym samym niemieckie przedsiębiorstwa w międzynarodowej konkurencji. Aktualna prognoza wykazała duże znaczenie tego instrumentu dla MŚP i tym samym dla bezpieczeństwa miejsc pracy.

Przy inwestycjach zagranicznych istnieje możliwość skorzystania przez MŚP z niskooprocentowanych kredytów w ramach programu dla MŚP instytucji kre-

[11] http://www.ixpos.de.

dytowej Kreditanstalt für Wiederaufbau. Od początku 2001 r. przeprowadzane są specjalne imprezy informacyjne, mające na celu rozpropagowanie istnienia tego instrumentu wśród szerszego kręgu przedsiębiorstw.

Kolejnym instrumentem jest wsparcie wystawiennictwa niemieckich przedsiębiorstw na targach międzynarodowych. Niemcy podkreślają duże znaczenie tego instrumentu w polityce zagranicznej RFN. W szczególności pomaga on MŚP przy wejściu na zapowiadające sukces rynki. Aż 90% korzystających z tego wsparcia przedsiębiorstw zatrudnia mniej niż 500 pracowników[12], z czego ponad 85% stanowią firmy zatrudniające do 100 pracowników. Rząd niemiecki gwarantuje również w przypadku niewystarczających środków budżetowych szerokie wsparcie wystawiennictwa firm niemieckich. Niemcy uważają bowiem, iż stałe uczestnictwo w ważnych targach stanowi istotny środek w zdobywaniu nowych rynków zagranicznych. Instytut Finansowo-Gospodarczy Uniwersytetu w Kolonii ustalił nawet, że wspieranie wystawiennictwa na zagranicznych targach jest instrumentem, który przy danych ogólnogospodarczych warunkach przyczynia się do powstania znacznej liczby nowych miejsc pracy. Sytuacja wystawiennicza niemieckich przedsiębiorstw przemysłowych wygląda w ten sposób, iż 3/5 uczestniczy regularnie w targach i wystawach, z tego 2/3 wystawia swoją ofertę za granicą. Wsparcie wystawiennictwa zagranicznego ułatwia zdobywanie nowych rynków eksportowych w szczególności małym i średnim przedsiębiorstwom. Oblicza się, że wystawiennictwo zagraniczne przysparza 25% obrotów z zagranicą prezentującym się firmom[13]. Wybór wspieranych targów jest zależny od popytu zgłaszanego przez przedsiębiorstwa. Procentowo wygląda to tak, iż prawie 50% dofinansowywanych targów odbywa się w Azji, w Europie 18%, z czego większość przypada na Europę Wschodnią, natomiast 15% w Ameryce Północnej.

Dodatkowym instrumentem wspierania internacjonalizacji MŚP jest pomoc rządu niemieckiego przy nawiązywaniu współpracy ponadgranicznej poprzez misje handlowe przedsiębiorstw, organizowaniu imprez krajowych i zagranicznych. W szczególności instrument ten dotyczy regionu Europy Środkowej i Wschodniej, lecz także Bliskiego Wschodu. Priorytety ustalane przy wyborze różnych krajów zależą przede wszystkim od ich potencjału rynkowego.

Internacjonalizacja przedsiębiorstw jest w Niemczech wspierana również na poziomie regionalnym. Władze Bawarii wspierają MŚP w szczególności poprzez udział w targach zagranicznych i misjach handlowych. Dostarczają przedsiębiorstwom informacji o rynkach zagranicznych oraz oferują dofinansowywane doradztwo poprzez instytucje Bayern International i Bayern Handwerk

[12] Kwalifikując się tym samym do niemieckiej definicji MŚP.

[13] *Außenwirtschaftsförderung der Bundesregierung*, s. 8.

International. Ponadto wspierają współpracę z przedsiębiorstwami zagranicznymi i oferują pomoc w finansowaniu eksportu i inwestycji zagranicznych.

W odniesieniu do wspierania udziału w targach zagranicznych program Bayerische Auslandsmessebeteiligung oferuje przedsiębiorstwu pełne zorganizowanie i wykonanie czynności przedtargowych. W efekcie przedsiębiorstwo może uzyskać: stoisko targowe w stanie gotowym, informacje o rynkach docelowych, krajach docelowych programu, przygotowane środki reklamowe, usługi tłumacza na targach oraz może skorzystać ze wspólnego transportu z innymi przedsiębiorcami, z kontaktów z niemieckimi przedstawicielstwami dyplomatycznymi i przedstawicielstwami Bawarii w różnych krajach, włącznie ze zorganizowaniem wizyt w instytucjach kraju goszczącego. Koszty udziału w targach, podobnie jak misji handlowych, są tak dofinansowywane, że MŚP płaci tylko ich ułamek. Przedsiębiorstwo ponadto ma do dyspozycji stoisko targowe o powierzchni około 9 m^2 lub stanowisko prezentacyjne o powierzchni około 2 m^2, co dodatkowo wpływa na obniżenie kosztów wystawiennictwa.

W zakresie wspierania współpracy z przedsiębiorstwami zagranicznymi program Mittelständische Kooperation dofinansowuje w głównej mierze budowę sieci dystrybucji zagranicznej bawarskich MŚP, pomagając tym samym w zwiększeniu ich dostępu do rynków zagranicznych. Pomoc jest przekazywana w formie dotacji, która pokrywa maksymalnie 25% kosztów, do kwoty € 50 tys. Jednocześnie poprzez LfA Förderbank Bayern władze Bawarii wspierają finansowanie eksportu i zagranicznych inwestycji MŚP, oferując niskooprocentowane i długoterminowe pożyczki oraz poręczenia kredytowe.

Wsparcie innowacji

Rząd niemiecki zauważył, że zdolność innowacyjna MŚP, niebędących często w stanie prowadzić samodzielnych badań, zależy nie tylko od wystarczających środków finansowych, ale również od jakości i praktyczności wiedzy oraz transferu technologii ze świata nauki do gospodarki i *vice versa*. Decydujące znaczenie ma przy tym umiejętność MŚP wykorzystania nowej wiedzy technologicznej, czyli tzw. umiejętność absorpcji. Niemieckie Ministerstwo Gospodarki i Technologii stworzyło w dokumencie „Polityka technologiczna – drogi do wzrostu i zatrudnienia" przyszły profil polityki innowacyjnej[14], wspierający innowacyjne MŚP. Programy wsparcia zostały podzielone na trzy rodzaje, a mianowicie wspierające: innowacyjność, współpracę badawczą i doradztwo technologiczne.

[14] *Technologiepolitik – Wege zu Wachstum und Beschäftigung*, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Berlin 2002.

Programy wspierania innowacyjności skierowane są do młodych przedsiębiorstw technologicznych, które nie znajdują na rynku kapitałowym żadnej stosownej oferty, wspierającej rozwój i wprowadzanie na rynek nowych produktów i procesów. Do nich skierowany jest program „Kapitał wysokiego ryzyka dla małych przedsiębiorstw technologicznych", oferujący dofinansowanie MŚP maksymalnie do kwoty € 1,4 mln, przy czym udział finansującego funduszu może maksymalnie wynosić 70% kosztu przedsięwzięcia innowacyjnego[15]. W programie „Wsparcie tworzenia technicznie zorientowanych przedsiębiorstw w nowych landach i w Berlinie Wschodnim" (FUTOUR-2000)[16] wsparcie odbywa się poprzez dobraną kombinację doradztwa przy zakładaniu firmy, subwencji z Ministerstwa Gospodarki i Technologii (maksymalnie € 306 775) oraz cichego udziałowca TBG (Technologie-Beteiligungs-Gesellschaft, maksymalny udział 80%). Wspólnie jednak kwota wsparcia nie może przekraczać € 690 244[17]. W ramach tego programu do końca 2003 r. zostało zainicjowane powstanie 200 technologicznie zorientowanych przedsiębiorstw. DtA – Technologie-Beteiligungsprogramm umożliwia natomiast dofinansowanie MŚP wyłącznie kapitałem wysokiego ryzyka w kwocie od € 250 tys. we wczesnej fazie do € 2,5 mln w fazie późniejszych prac nad innowacjami. Istotny jest tutaj brak potrzeby przedstawiania jakichkolwiek zabezpieczeń[18]. Możliwe jest również uzyskanie niskooprocentowanego, długoterminowego kredytu dla MŚP, pragnących rozwijać działalność innowacyjną w ramach ERP – Innovationsprogramm. W pierwszej fazie badań (koszty personelu, koszty ogólne, koszty związane z podróżami, kupnem materiałów, doradztwem, inwestycjami, rozwojem i ulepszaniem innowacji oraz zapewnieniem jakości) kredyt może pokryć do 100% wydatków, a w drugiej fazie, związanej z wprowadzaniem nowoczesnego produktu na rynek, od 50 do 80% (koszty doradztwa, dokształcania pracowników, badań rynkowych, udziału w targach, zdobycia odpowiednich informacji rynkowych oraz inwestycji związanych z wprowadzeniem produktu na rynek). Maksymalna wysokość kredytu w tym programie wynosi od € 1 mln do € 5 mln[19].

Wsparcie współpracy badawczej przez Ministerstwo Gospodarki i Technologii ma za zadanie wymianę i połączenie w sieć wiedzy i personelu przedsiębiorstw oraz odpowiednich instytucji badawczo-rozwojowych, np. w programie

---

[15] Beteiligungskapital für kleine Technologieunternehmen (BTU) – *Mit Erfolg am Markt*, s. 30.

[16] Förderung und Unterstützung von technologieorientierten Unternehmensgründungen in den neuen Bundesländern und Berlin-Ost (FUTOUR-2000).

[17] *Mit Erfolg am Markt*, s. 31.

[18] Ibidem, s. 30.

[19] Ibidem, s. 29.

„Wspólne badania przemysłowe" (WBP)[20], włączając w to warianty programu ZUTECH, jak PRO INNO i InnoNet. W programie WBP wspierana jest trwała współpraca badawcza w wielu branżach w celu stworzenia niemieckim MŚP dostępu do świata nauki i tym samym do wyników badań, które są dla nich użyteczne i których potrzebują, aby nadążyć za postępem technicznym.

Projekty ZUTECH obejmują całe branże i mają na celu rozwój przyszłościowych technologii w MŚP. W ramach tego programu możliwe jest otrzymanie dotacji na pokrycie wszystkich kwalifikujących się wydatków związanych z pracami innowacyjnymi[21]. Program „Wspieranie sieci innowacyjnych" (InnoNet) przeznacza środki na wsparcie instytucji badawczych, pomagając im skoncentrować swoje prace i plany bardziej niż dotychczas na potrzebach gospodarki i przedsiębiorstw, zachęcając do wspólnej, multidyscyplinarnej współpracy. Wspierane są również projekty „łączące", w których współpracują co najmniej dwie instytucje badawcze i co najmniej cztery MŚP w celu stworzenia technologicznie zaawansowanych produktów, procesów czy usług. W ten sposób niemieckie MŚP mają uzyskiwać dostęp do wiedzy technologicznej z instytucji badawczych.

Program PRO INNO wspiera współpracę badawczą MŚP z innymi przedsiębiorstwami lub instytucjami badawczymi, a także rozpoczęcie lub kontynuowanie prac badawczo-rozwojowych. Program dofinansowuje od 35 do 80% kosztów związanych z projektami innowacyjnymi do maksymalnej kwoty € 1,5 mln w ciągu trzech lat[22]. Poza tym wspierany jest czasowy transfer personelu badawczo-rozwojowego (B&R) pomiędzy przedsiębiorstwami lub instytucjami badawczymi. Rocznie ze wsparcia programu korzysta 1200 przedsiębiorstw.

Podobną funkcję w nowych landach spełnia program „Förderung von Forschung, Entwicklung und Innovation in KMU und externen Industrieforschungseinrichtungen", wspierający kooperację MŚP z zewnętrznymi ośrodkami badawczymi oraz działania innowacyjne w przedsiębiorstwach. W ramach tego programu może zostać pokryte przez Ministerstwo Gospodarki i Technologii do 45% wydatków i 70% kosztów związanych z projektami innowacyjnymi, do maksymalnej kwoty € 300 tys. Możliwe jest także dofinansowanie od 40 do 75% kosztów personelu związanego z wprowadzaniem innowacji. Maksymalna roczna dotacja wynosi od € 150 tys. do € 375 tys.[23]

W ramach wspierania doradztwa technologicznego rozwijane są kompetencje MŚP w dziedzinie wykorzystywania najnowocześniejszych technologii. Doradztwo takie ma szczególne zastosowanie w rzemiośle. Do tego tworzone są

[20] Industrielle Gemeinschaftsforschung.

[21] *Mit Erfolg am Markt*, s. 25.

[22] Ibidem, s. 26.

[23] Ibidem, s. 25.

w całym kraju centra kształcenia zawodowego i transferu technologii. Kontynuowane są również istniejące już inicjatywy doradcze w nowych landach i na rosnących rynkach zagranicznych. Program TOP oferuje MŚP możliwość odwiedzin technologicznie zaawansowanych przedsiębiorstw i poprzez wymianę doświadczeń zdobycie koniecznej wiedzy do przekształcenia innowacyjnego pomysłu w rzeczywistość[24]. Ponadto do MŚP skierowane są programy Ministerstwa Gospodarki i Technologii związane z dofinansowaniem kosztów pierwszych patentów i wspierania innowacji w nowych MŚP, a także programy niemieckiego Ministerstwa Nauki i Oświaty oraz Ochrony Środowiska, które wspierają innowacyjność i rozwój technologii[25].

Oprócz polityki proinnowacyjnej w Niemczech wspierane jest także bardziej intensywne stosowanie technik informatycznych i komunikacyjnych. Zdaniem niemieckiego Ministerstwa Gospodarki i Technologii wzrost i zatrudnienie będą w dużej mierze zależeć od tego, do jakiego stopnia MŚP wykorzystają potencjał e-handlu. Pomimo znacznie większego wykorzystania tego środka niż w poprzednich latach istnieje jeszcze istotna luka. Z tego względu intensyfikacja działalności e-handlu MŚP była głównym celem rządowego programu „Innowacje i miejsca pracy w społeczeństwie informacyjnym 21 wieku"[26]. Program ten, zapoczątkowany we wrześniu 1999 r., został zakończony w 2002 r. Kontynuowany i rozbudowywany, stanowi jednak ważny etap w polityce dotyczącej rozwoju technologii informacyjnej dla MŚP. Ministerstwo wspiera 24 regionalne centra kompetencji e-handlu, które oferują MŚP szeroką ofertę, dotyczącą informacji, doradztwa i szkoleń. Jednocześnie istnieją specyficzne dla danej branży centra kompetencji dla handlu, turystyki, a także wolnych zawodów. W celu umożliwienia szybkiego zastosowania e-biznesu Ministerstwo Gospodarki i Technologii wspiera stworzenie rozwiązań modelowych dla branż, w których przeważają MŚP. Niemcy podjęli także bardzo szeroko zakrojoną akcję kształcenia specjalistów z branży technologii informacyjnej, aby m.in. również MŚP mogły wykorzystać tkwiący w e-handlu potencjał. Jednocześnie rząd niemiecki tworzy ramy prawne do jak najlepszego rozwoju e-handlu, np. dotyczące elektronicznego podpisu.

MŚP są także beneficjentem programów wspierających innowacyjność na poziomie regionalnym. Ich przykładem mogą być programy oferowane przez Bawarię. MŚP mają tu do dyspozycji następujące programy: „Neue Werkstof-

---

[24] Technologieorientierte Besuchs- und Informationsprogramm – program Ministerstwa Gospodarki i Technologii.

[25] INSTI KMU-Patentaktion, INSTI-Innovationsaktion.

[26] *Innovation und Arbeitsplätze in der Informationsgesellschaft des 21. Jahrhunderts*, Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Berlin 2002, s. 12.

fe", „Mikrosystemtechnik", „Bayerisches Technologieförderungs-Programms" (BayTP) oraz „Technologieorientierte Unternehmensgründung" (BayTOU).

Program „Neue Werkstoffe" ma umożliwić przedsiębiorstwom przeprowadzanie prac badawczo-rozwojowych nad nowymi materiałami (metale, polimery, ceramika, szkło, stopy). Pomoc jest przekazywana w formie dotacji, pokrywającej 50% kosztów projektu. Możliwe jest również dofinansowanie kosztów personelu i podróży w wysokości: inżynier, chemik, fizyk – € 7385, technik, mistrz – € 5334, pracownik fizyczny – € 3693 rocznie.

Program „Mikrosystemtechnik" ma na celu rozwój ważnych dla Bawarii branż związanych z mikroelektroniką, mikromechaniką oraz z komponentami optycznymi, przeznaczonymi dla systemów miniaturowych. Wszelkie więc prace przedsiębiorstw związane z badaniami i rozwojem technologii mikrosystemów są wspierane przez ten program, w ramach którego przedsiębiorstwo może otrzymać dotację, pokrywającą do 50% kosztów projektu badawczo-rozwojowego.

„Bayerisches Technologieförderungs-Programms" ma na celu wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw oraz przyspieszenie wprowadzenia innowacji na rynek. Program rozróżnia dwie fazy prac innowacyjnych: fazę rozwojową i fazę realizacyjną. W pierwszej fazie przedsiębiorstwo może skorzystać z dotacji lub niskooprocentowanej, długoterminowej pożyczki, w fazie drugiej tylko z niskooprocentowanej i długoterminowej pożyczki, ponadto przysługuje mu dofinansowanie kosztów personelu i podróży w tej samej wysokości, co w programie „Neue Werkstoffe". Dotacja w zależności od rodzajów kosztów i wielkości przedsiębiorstwa (małe lub średnie) nie przekracza 7,5-35%.

Program „Technologieorientierte Unternehmensgründung" ma za zadanie wesprzeć działalność badawczo-rozwojową nowo założonych MŚP oraz ich współpracę z centrami technologii i prywatnymi inwestorami. Pomoc trafia do przedsiębiorstw w formie dotacji, która pokrywa maksymalnie 35% kosztów. W przedsiębiorstwach zajmujących się oprogramowaniem dotacja wynosi maksymalnie € 128 205. W fazie powstania koncepcji innowacji dotacja nie przekracza € 25 641, w uzasadnionych przypadkach € 51 282. Ponadto, podobnie jak w poprzednim programie, przedsiębiorstwo może skorzystać z dofinansowania personelu (w tym wypadku bez pracowników fizycznych).

Wnioski

Podsumowując można stwierdzić, iż niemieckie MŚP są beneficjentem znacznej pomocy w zakresie wspierania internacjonalizacji na poziomie federalnym (kraju członkowskiego), jak i w przypadku Bawarii – na poziomie regionalnym. Dotyczy to zarówno różnorodności programów, jak i przypisywanych do nich

znacznych środków finansowych. Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej ważne jest, by polskie MŚP mogły na równi konkurować z MŚP innych krajów członkowskich UE, a zwłaszcza z przedsiębiorstwami niemieckimi, z którymi polska gospodarka ma najwięcej kontaktów. Występowanie istotnej asymetrii w skali i zakresie wsparcia internacjonalizacji w Polsce i w Niemczech może powodować sytuację nierównych warunków konkurencji. Dlatego też istnienie silnych programów wsparcia internacjonalizacji MŚP na poziomie krajów członkowskich i na poziomie regionalnym powinno skłonić rząd polski do stworzenia odpowiedniego programu, umożliwiającego wyrównanie warunków konkurencji polskim MŚP. Tymczasem można odnieść wrażenie, iż w Polsce unijne programy pomocowe, do których przedsiębiorstwa innych krajów członkowskich mają również dostęp, nie stanowią uzupełnienia pomocy krajowej, lecz są głównym źródłem pomocy, z definicji niedoskonałym. Sytuacja ta może wynikać z chęci maksymalnej absorpcji unijnych środków pomocowych, co zresztą jest w pełni słuszne, jednakże ważne jest, aby nie zapominać o stworzeniu niezależnego programu wsparcia internacjonalizacji MŚP przez rząd polski, który zapewni w przyszłości polskim MŚP równe warunki konkurencji z przedsiębiorstwami z Unii Europejskiej.

POLICY OF INTERNATIONALISATION SUPPORT OF SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES

Summary

Small and medium sized enterprises (SME) have very beneficial influence on the economy and can play significant role in the internationalisation process of national economy. However it needs help from the state and a support system which allows to overcome the structural hindrances and expedite the internationalisation of business activities. This paper portrays the system of internationalisation support for SME applied in Germany on the federal and regional level. German SME count to the strongest and most internationalised on the world market, therefore it is worth to take a closer look at the support system, which has contributed to their success.

BIBLIOTEKA AE W POZNANIU